

IRODALOM—KÜLFÖLDI TANÍTÁSI MOZGALMAK—LAPSZEMLE—HIREK

IRODALOM.

Gelei József: Merre haladjunk? Riadó szó a nemzethez. (Atheneum) 1940.
(Ára 1 pengő.)

Gelei József „riadó szózatát” nem az olcsó és puffogó szölamok szentimentális hazafisága sugalmazta, hanem a nemzet összeomlásának megrázó élménye és a szándékos s céltudatos újraépítés elszánt akarata. Ennek a két forrásnak a mélyeiből emelkedik ki egy „nemzetnevelési” tervezet, amely méltán és érdekesen illeszkedik a nemzetnevelési elméletnek újabban felvirágozott sorozatába (első teoretikusa Imre Sándor; ezt követik Makkai, Karácsony és mások, kik a „nemzetnevelés” fogalmát már nem alkalmazzák oly tudományos-logikai szigorral, mint Imre S.). Ezekről az elméletektől Gelei nemzetnevelő gondolkozását főképen a *biológiai gondolkodásnak* alapul vétele különbözteti meg: az a szilárd meggyőződés, hogy az emberiség legértékesebb és legéletrevalóbb közösségeit a „biológiai nemzet” alkotja a maga „ötvözetével”, keveredéseivel és áthonosult formáival... „még ma is abban a szerencsés helyzetben vagyunk, hogy a nemzet ma is túlnyomó nagy többségében a kizárólagosan honszerző és fentartó biológiai magyar népből és csak kis részben a honfenttartásban később alkalmilag résztvevő nemzetiségekből áll” (19. l.). Így alapul vetve a nemzetnek biológiai fogalmát, a szerző annak minden következményét levonja és értékesíti a nemzeti élet minden terén és minden fokozatán. Különösen megkapóak azok a fejtegetések, amelyeknek célja: a nemzet tagjait minél szorosabb egységbe fűzni, illetőleg, minél élénkebben reáeszméltetni őket az egyetlen szervezetbe való tartozás gondolatára. Egyetlen, szükségképpen összefogó és átfogó organizmus a család, a családból alakuló nagyobb közösségek s végül a nemzet. Az egyes nemzettag oly szorosan, kiszakíthatatlanul szerveződik bele a nemzeti közösség különböző alakulataiba, ahogyan a sejt a szervezetbe: a nemzet közössége mindenkinek megszabja a helyét, tevékenységét, sorsát és köteleességét. „A nemzet közössége nem tűrhet dologtalan lényeket” s így, „a nevelésnek fontos feladata, hogy munkára nevelje azokat is, akik arra nincsenek rászorulva” (25. l.). A vérközösségből eredő közösségtudat így lesz minden téren a legnagyobb lélekformáló erővé. Gelei a nemzettest biológiai alapszemléletével azok sorába lép, akik *Menenius Agrippa* vagy *Pál apocstol* mintájára az emberi társadalmat s a nemzeteket az élő organizmusok szigorú törvényei szerint képzelik el s így követelik meg erkölcsi síkon is a részek és tagok összeműködését.

Van azonban Gelei gondolatmenetének egy más oldala és indítéka is: ez a *történelmi szemlélet*. Jól tudja, hogy egy nemzet nemcsak biológiai e-

gész, hanem történelmi sorsa és hivatása is van. Ezt a vezető gondolatot már most össze kell kapcsolnia a biológiai szemlélettel annak, aki egy nemzet életét, sorsát, de különösen jövődjének alakulását szívén viseli. Szerzőnk „riadó szózata“ pedig éppen ezt célozza: nem merül ki biológiai hasonlóságok feltárásában és az életközösség követelményeinek hangoztatásában, hanem a jövőbe tekintve, nemzetpolitikai és történelmi távlatokba is irányítja tekintetünket. Így a „nemzetnevelésnek“ egy olyan programját nyújtja, melyben a fő, kidomborodó eszme a nemzet minden tagjának megszerzése, egyetlen, erős egységbe való összefoglalása, mindenki helyének kijelölése a nemzeti munka és az állami célok összefüggő egészében. Amint

az élő organizmusnak legsajátosabb jellegzetessége a munkafelosztásban és az egységes irányításban van, akképen képzeli el a magyar nemzet jövődéli életét és hivatását is Gelei. Ebben az egységes, átfogó programban külön hely illeti meg a tudományos alapon nyugvó és helyes fajvédelmet, az anyaföldet, a honvédséget, a családot, az egyént és a magyarsággal sorsközösségben élő nemzetiségeket.

Külön érdeme a biológus professzor jeles munkájának az a fogalomtisztázó hadjárat, melyet az ilyen közkeletű és elkoptatott, de politikai vezetőgondolattá is sokszor előléptetett fogalmak terén folytat, mint: „élettér“, „fajvédelem“, „sorsközösség“ stb. Jól esik olvasni, mint mutatja ki a tudós szerző azt, hogy pl. az élettér eszméjét a *biocoenosis* gondolatával kell felcserélnünk, ha nem akarunk légiüres térben mozogni, vagy pusztán időszerű politikai szölamokat természet tudományos színben feltüntetni.

Könyve címe programadásra készíti a szerzőt. A 10 pontba foglalt követelmények (208, 209. l.) valóban széles távlatot nyitnak a nemzeti munkálkodás számára, ha nem valósíthatók is meg egyenkint s külön-külön a legközelebbi jövőben. Egyes pontokról vita is indulhatna meg, ami a megvalósítás módszereit illeti (pl. 1. pont, 3. pont, 9. pont); kétségtelen azonban, hogy a program legtöbb részletében minden magyar egyetért s vannak oly követelmények (pl. a 4. pont, mely a társadalmi igazságosságot követeli), melyek régóta a legsürgősebb teendői volnának a törvényhozásnak. A nemzetnevelés, a nemzeti tervszerű munkaprogram eszméjéhez kétségtelenül mindenki, fenntartás nélkül hozzájárul. Már kevesebb siker reménye kecsegtetheti a „nemzetgazdálkodás“ (9. pont) eszméjét: hiszen a nemzet kormányának éppen ez volna egyik legfontosabb feladata, mégpedig minden más szerv — nélkül is.

Bízunk benne, hogy Gelei professzor lelkes és eszmékben gazdag könyvét minden nevelő el fogja olvasni és át fogja eszmélni. Vajha a nemzet vezetői is megfontolnák a könyv gondolatait és célkitűzéseit! Ha csak valamit lendítene Gelei műve a nemzet vezető rétegének munkáján, már meg volnának jutalmazva írójának honfiúi aggodalmai, törekvései, eszményei.

Várkonyi Hildebrand dr.

Harkai-Schiller Pál: A lélektan feladata. Budapest, 1940. M. Tud. Akadémia kiadása (Az Akad. Filozófiai könyvtára).

A lélektan gyakorlati és elméleti munkása itt a filozófia területére lép,